

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRLIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI VETERINARIYA HÁM SHARWASHÍLIQTÍ
RAWAJLANDIRIW KOMITETI**

**SAMARQAND MÁMLEKETLIK VETERINARIYA MEDICINASI,
SHARWASHÍLIQ HÁM BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALÍ**

**VETERINARIYA MEDICINASI HÁM SHARWASHÍLIQTAĞÍ AKTUAL
MASHQALALAR HÁM OLARDÍN SHESHIMLERI**
atamasındağı xalıq aralıq ilimiy hám ilimiy-texnikalıq konferenciya
materiyalları TOPLAMÍ
15-noyabr 2024-jıl

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro**
ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari
TO'PLAMI
15-noyabr 2024-yil

**СБОРНИК материалов
международной научно и научно-технической конференции
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**
15 ноября, 2024 г

NÓKIS-2024

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRLIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI VETERINARIYA HÁM SHARWASHÍLIQTÍ
RAWAJLANDIRIW KOMITETI**

**SAMARQAND MÁMLEKETLIK VETERINARIYA MEDICINASI,
SHARWASHÍLIQ HÁM BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALÍ**

**VETERINARIYA MEDICINASI HÁM SHARWASHÍLIQTAĞÍ AKTUAL
MASHQALALAR HÁM OLARDÍN SHESHIMLERI**
atamasındağı xalıq aralıq ilimiy hám ilimiy-texnikalıq konferenciya
materiyalları TOPLAMI
15-noyabr 2024-jıl

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro**
ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari
TO'PLAMI
15-noyabr 2024-yil

СБОРНИК материалов
международной научно и научно-технической конференции
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"
15 ноября, 2024 г

NÓKIS-2024

hayvonlarning ko'proq qismi nozik tipli konstitutsiyaga ega bo'lgan, qon miqdori kam bo'lish esa, dag'al konstitutsiya tipga mansubligidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Амиров А. К. «Сравнительная характеристика мясо-сальной продуктивности овец каракульской породы, курдючных овец «джайдара и помесей тонкорунных с курдючными» Автореферат Диссертации на соискание ученой степени кандидата сельскохозяйственных наук Душанбе 1962, с.16.
2. Бурбонова М. А. Формирование мясности куйбышевских овец в онтогенезе. Автореф. дисс. к.с.х.н. Дубровицы. 2004. 25 стр
3. Турганбаев Р.У. Каракалпакский породный тип каракульских овец окраски сур. Монография. Тошкент 2012, 164-бет.
4. Укбаев Х. И. Казахская каракуль – курдючная порода овец. Сб. матер. научно– практической конф. Самарканд 2019. 139-140 стр.

QORAQALPOQ ZOT TIPIGA MANSUB QAMAR RANGBARANGLIKDAGI QORAKO'L QO'ZILARNING TIRIK VAZNNING MUTLAQ, NISBIY VA KUNLIK O'SISH DINAMIKASI

**Astankulov A., Ibragimov T., Hasanboyev T.,
Matnazarova M. Bakturdiyeva Sh.**

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar
universiteti Nukus filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada qamar rangbaranglikdagi qo'zilarning tirik vazni, mutlaq, nisbiy va kunlik o'sish dinamikasi o'rganildi va tavsiyalar berildi.

Kalit so'zlar. qamar rangbaranglik, tirik vazn, nisbiy, mutlaq va kunlik o'sim

Kirish. So'ngi yillarda jahon miqyosida qorako'lchilik sohasida rangli terilarga, aynan sur rangli terilarga ichki va tashqi bozorlarimizda talab ortib bormoqda. Shu bois, qorako'l qo'ylari urchitiladigan mamlakatlarda aholining qorako'l terilariga va qorako'lchilik mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirish maqsadida, sur rangli turli rang-baranglikdagi qorako'l qo'zilar salmog'ini mumkin qadar oshirish bilan bir qatorda, qo'chqorlarning geneotipini yaxshilash borasida bir qator ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. [1] o'z tadqiqotlarida qo'ychilikda duragay avlodlar olish muhim hisoblanib, geterozis natijasida duragay avlodlarda qimmatli mahsuldor xususiyatlar shakllanishiga olib kelishi takidlanadi. Bunday anologik tadqiqotlar romanov zotli qo'ylarini chatishtirishdan olingan avlodlarda Rossiya olimlari tomonidan [3], kuzatilgan. Muallif xulosiga ko'ra, qo'ylarning birinchi, ikkinchi va uchinchi bo'g'in avlodlarida jadal o'sish ko'rsatkichlari kuzatilib, mutloq va nisbiy o'sish tezligi yuqori ekanligi qayd etiladi.

Tadqiqotning maqsadi. Qoraqalpoq tipiga mansub qamar rang-baranglikdagi qorako‘l qo‘ylarining tirik vaznining mutlaq, nisbiy va kunlik o‘sim ko‘rsatkichlarini ilmiy asoslash.

Tadqiqotning obekti sifatida. Qoraqalpoq zot tipiga mansub sur qorako‘l qo‘ylarining kamar rang-barangliklaridagi qo‘zilar olindi.

Tajriba joyi va usullari: Tadqiqotlar Qoraqalpog‘iston Respublikasi Shimoliy Qizil-qum xududlari bo‘lgan Qorao‘zak tumanining qorako‘lchilikka ixtisoslashgan “Nurtilek qaraozek” fermer xo‘jaligida olib borildi.

Qorako‘l qo‘zilarining tirik vazni tug‘ilganda laboratoriya tarozisida aniqlandi, yoshi kattargandan so‘ng platformali elektron tarozida 0,1 kg gacha aniqlikdagi o‘lchash yo‘li bilan aniqlandi. Tajribadagi qo‘zilarning tug‘ilgan vaqtdagi, 4-4,5 oylik, 12 va 18 oylik yoshidagi mutloq, nisbiy va kunlik o‘shishi ko‘rsatkichlari, o‘shish tezligi o‘rganildi.

Asosiy qism. Qorako‘l qo‘ylarining mutlaq, nisbiy va kunlik o‘shishi ko‘rsatkichlari organizmning o‘shish jadalligini o‘rganishda muhim hisoblanadi. Ushbu ko‘rsatkichlar qo‘ylarning fiziologik holatini boshqarishda, semizlik darajasi to‘g‘risida fikr yuritishga, yaylovlar hosildorligiga baho berishda va nihoyat qo‘shimcha oziqlantirishni tashkillashtirishdan xabardor qiladi.

Bizning olib borgan tadqiqot natijalari bo‘yicha qamar rangbaranglik qo‘ylarning turli variatsiyasida o‘shish tezligi aniqlandi va bu ko‘rsatkichlar quyidagi 1-jadvalda keltirilgan.

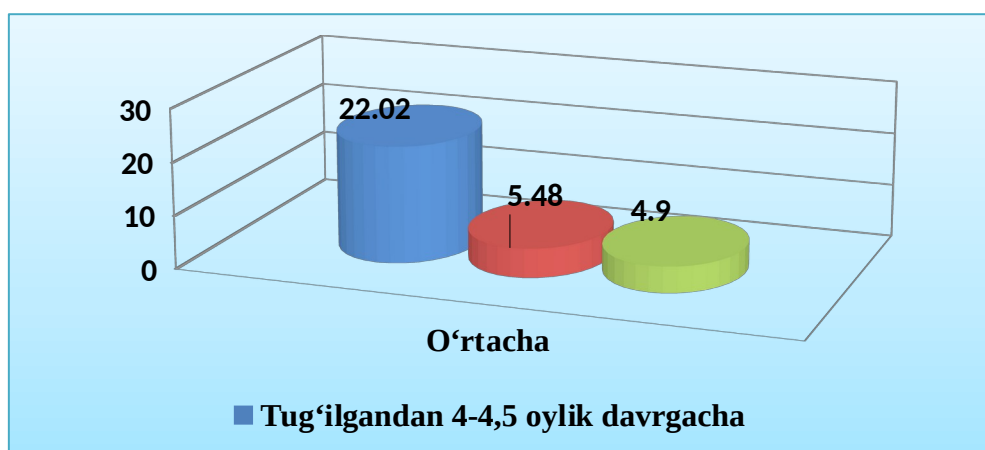
1-jadvalda keltirilgan ma‘lumotlarda tug‘ilgandan 4-4,5 oygacha bo‘lgan davrda mutlaq o‘shish ko‘rsatkichlari ochiq qamarda $21,5 \pm 0,51$ kg.ni tashkil qilgan bo‘lsa, qizil qamarda $22,13 \pm 1,02$ kg. va qora qamar esa $22,44 \pm 0,95$ kg.ni tashkil qildi.

1-jadval

Tirik vaznning mutlaq, kunlik o‘shishi ko‘rsatkichlari

Qamar variatsiyalari	n	O‘shish ko‘rsatkichlari	Tajriba hayvonlari yoshi		
			Tug‘ilganda n 4-4,5 oygacha	4-4,5 oydan 12 oygacha	12 oydan 18 oygacha
			(X±S _x)		
Ochiq qamar	25	Mutlaq o‘shish, kg	21,5±0,51	6,51±0,95*	5,23±1,18
		Kunlik o‘shish, g	169,36±7,31	27,86±3,58*	29,05±6,57
Qizil qamar	25	Mutlaq o‘shish, kg	22,13±1,02	4,89±0,96	4,85±1,14
		Kunlik o‘shish, g	173,42±4,87	21,04±3,66	26,94±6,48
Qora qamar	25	Mutlaq o‘shish, kg	22,44±0,95	5,03±1,12	4,62±1,01
		Kunlik o‘shish, g	175,97±3,59	21,7±4,39	25,66±5,61

Bunday ko‘rsatkichlar kunlik o‘shish ko‘rsatkichlarida ham saqlanib qoldi va mutlaq o‘shish ko‘rsatkichlarini to‘lig‘icha tastiqlaydi. Qamar rangbaranglik variatsiyalari bo‘yicha o‘rtacha ko‘rsatkichi ma‘lumotlari 1-rasmda umumlashtirilgan.

1-rasm. Qamar variatsiyalari bo'yicha mutlaq o'sish o'rtacha ko'rsatkichi

Olingan ma'lumotlarni tahlil qilsak (1-rasmda), tug'ilgan davridan 4-4,5 oyigacha bo'lgan davrigacha qo'zilar tirik vazni o'sishi (22,08 kg.) jadal kechishi va 4-4,5 oydan 12 oyigacha davrda (5,84 kg.), sekinlashishi kuzatiladi. 12 oylik davridan 18 oylik davrigacha mutlaq o'sishning juda sekinlashishi (4,9 kg.) kuzatildi. Bizning fikrimizcha, tug'ilgan davridan 4-4,5 oyigacha bo'lgan davrigacha qo'zilar tirik vazni jadal kechishi sut emish davriga to'g'ri kelishi va keyingi yoshlarda sekinlashishi ularning yaylov ozuqasiga o'tishi bilan isbotlanadi.

Mutlaq va kunlik o'sish ko'rsatkichlari nisbiy o'sishni ifodalovchi ko'rsatkichlar bo'lib, qo'zilarining yosh dinamikasi bosqichlarida o'sish ko'rsatkichlarini belgilaydi. Ma'lum davr ichida jadal yoki o'sish ko'rsatkichlarining susayishini ko'rsatadi va bu ko'rsatkichlar ularning semizlik darajasini baholashda va saqlashda imkoniyat yaratadi. Nisbiy o'sim ko'rsatkichlari bo'yicha tajriba ma'lumotlari 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval

Nisbiy o'sish o'rtacha ko'rsatkichlari, %

Rangbar anglik	n	Tajriba hayvonlari yoshi					
		Tug'ilgandan 4-4,5 oyigacha		4-4,5 oydan 12 oyigacha		12 oydan 18 oyigacha	
		($X \pm S_x$)	%	($X \pm S_x$)	%	($X \pm S_x$)	%
Ochiq qamar	25	21,5 $\pm$ 0,51	599,63	6,51 $\pm$ 0,95	26,0	5,23 $\pm$ 1,18	16,6
Qizil qamar	25	22,13 $\pm$ 1,02	626,78	4,89 $\pm$ 0,96	19,13	4,85 $\pm$ 1,14	15,87
Qora qamar	25	22,44 $\pm$ 0,95	597,3	5,03 $\pm$ 1,12	19,3	4,62 $\pm$ 1,01	14,81

2-jadval ma'lumotlari shundan darak beradiki, tug'ilagan davrdan 4-4,5 oylik davrigacha nisbiy o'sish ko'rsatkichlari jadal kechganligidan va keyingi yoshlarda, yaniy 4-4,5 oydan 12 oyigacha sekinlashishi kuzatilsa, 12 oydan 18 oyigacha davrda o'sish suratlari ochiq qamarda 16,6 %, qizil qamarda 15,87 % va qora qamarda 14,81 %ni tashkil etdi.

Xulosa. Ochiq qamar rangbaranglikdagi tajriba hayvonlari yosh dinamikasida mutlaq o'sim ko'rsatkichlarini 100 % deb qabul qilinsa, qizil qamarda tug'ilgandan 4-4,5 oygacha bo'lgan davrda 2,93 %ga, qora qamarda 4,37 %ga ustunlik qilgan, 4-4,5 oydan 12 oygacha davrdagi mutlaq o'sish shunga mos ravishda -2,4 va -3,9 %ga tendetsiya saqlanib qolgan. 12 oydan 18 oygacha bo'lgan davrda bu ko'rsatkich shunga mutanosib ravishda -7,26 va -11,7 %ga farqlanishlar bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ахметшиев А.С. “Селекционные генетические основы создания племенного стада каракульских овец каракалпакского сура в Казахстане”. Дисс. докт. с/х наук. Алма-Ата, 1989, С.285.

2. Сатторов С.Б. ва бошқалар “Сур қоракўл қўчқорлар авлодида гулларнинг айрим хусусиятлари” «Chorvachilik va naslchilik ishi» jurnali №2 (19) 2021-yil 23-24 betlar

3. Турганбаев Р. У. «Продуктивные и биологические особенности овец сур каракалпакского породного типа оригинальных расцветок урюк-гуль и камар» Автореферат Диссертации на соискание ученой степени кандидата сельскохозяйственных наук. – Ташкент – 1993, с.23.

4. Плохинский Н. А. Наследуемость и повторяемость. Генетические основы селекции животных. Москва. Наука. 1970. – с. 64-73.

5. Юсупов С. Ю. ва бошқ. Қоракўлчиликда наслчилик ишини юритиш ва қўзиларни баҳолаш (бонитировка қилиш) бўйича қўлланма. –Тошкент, 2015, 31 бет.

QAMAR VARIATSIYALARIDAGI QO'ZILAR TERISIDA IFODALANISHI, TOVLANISHI, VA GULLARNING BIR TEKISLILIK KO'RSATKICHLARI

Astankulov A.F., Pirmanova M., Urazimbetova Sh. Esamboyev S.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada qoraqalpoq zot tipiga mansub qamar rang-baranglikdagi qorako'l qo'ylarining variatsiyalar kesimida teri ko'rsatkichlari keltirilgan bo'lib, barcha guruhlarda terilarning ifodalanishi, tovlanishi va gullarning bir tekislik ko'rsatkichlari aniqlangan. Olingan tajriba ma'lumotlari bo'yicha tahlil qilingan va xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar. Qamar variatsiyalari, teri ko'rsatkichlari, ifodalanishi, tovlanishi va gullarning bir tekisligi.

Kirish. Qoraqalpoq sur qorako'l terilari assortimentida qamar rang-baranglik sur terilari ichida qizil qamar o'zining nafisligi, yorqinligi bilan ajralib turadi. Shuning uchun qoraqalpoq sur qamar terilarida ifodalanishi, tovlanishi va gullarning bir tekisligi ko'plab belgilar va xususiyatlarni o'z ichiga olgan kompleks ko'rsatkich hisoblanib, terining sifatini va qolaversa uning sinfini belgilovchi xususiyat hisoblanadi.